mjesečno. Krvavo ga je zaslužio. Mogao bi ga upotrijebiti i za kakvu malu osobnu ugodnost. Korisnu i plemenitu. Da ode na putovanje u inozemstvo. Da kompletira svoju biblioteku.

Nije to učinio. Namjerio se je, u svom svećeničkom radu sa omladinom, na studenta, koji mu se je učinio vrijedan pomoći. Iz obitelji je, u kojoj nitko »ne vjeruje«. A on vjeruje: živo i čitavim srcem. I sav je idealizam i akcija. Puno obećaje. Svećenik-profesor postao mu je mecenom i patronom. Sav svoj »honorar« troši na njegovo uzdržavanje i školovanje. Ni pare sebi ne ostavlja. Ali će zato i Crkvi i narodu odgojiti katoličkog intelektualca i lajičkog apostola. Već ga je odgojio. Danas, kad ih je među nama tako malo: lajičkih intelektualaca i apostola.

Evo, zar tako nešto ne bi mogao učiniti još tkogod od nas? Može odgojiti i sjemeništarca. Može dotirati i vrijednu kandidaticu za samostan. Ali može i mladića, i djevojku, koji ne misle u svetište, ali misle na kršćansko priznavalaštvo u svijetu: na palestru javnoga života. Baš neki dan mi jedan rektor sjemeništa govori, kako ne smijemo biti jednostrani ni ekskluzivni u brizi za svećenički podmladak. Nije to jedina potreba Crkve. Ne živi ona samo od svećenika. Ona, isto tako, živi od svjetovnjačkog idealizma. Valja joj podgojiti i te druge, pomoćne, falange.

Ja opet kažem: imamo mi svećenici i danas pretičaka. Netko više, netko manje. Odgovorni smo za njih. I pred Bogom i pred historijom. Mjesto negdašnjeg velikog mecenizma raznih Strossmayera vršimo danas mali mecenizam svećeničkih idealista! I dvaput promislimo, prije nego što se stanemo interesirati za nabavu »privatnog« automobila; prije nego što zatražimo putnicu za inozemstvo; prije nego što odemo na bankovno okno, da opet koju hiljadicu položimo na uložnu knjižicu! Stoput te svećeničke uložne knjižice dospiju u neruke. Bude i previše skandala na svećeničkim sprovodima i iza njih, kad se slete »sveci«, da »dijele blago«. Možemo svoje pretičke i uštede mnogo korisnije upotrijebiti. I mnogo kršćanskije. I mnogo svećeničkije i apostolskije.

»Puno je blaženije davati, nego li primati!« (Dj. Ap. 20, 35).

Č.

JEDNOSTAVAN NAČIN

(Razumijevanje latinskih liturgijskih tekstova)

Ne bi čovjek vjerovao, da smo, — kroz samo jednu generaciju, — već stigli tako daleko: komotnom metodom neotpora. Još pred tridesetak godina u većini naših krajeva nije pravo ni postojao taj problem. Nitko nije ni govorio o tome, da mlađe svećenstvo nailazi na poteškoće pri razumijevanju latinskih tekstova; pa i onih najtežih, liturgijskih i skripturističkih. Svagdje smo još imali, barem na pairu, klasične gimnazije, — u sjemeništima, dijecezanskim i redovničkim, beziznimno; — a na bogoslovijama smo se, od reda, služili latinskim udžbenicima: i u filozofiji, i u apologetici i dogmatici, u moralci i u kanonskom pravu; hrvatskih gotovo nije ni bilo. Biblija se, među svećenstvom, više citirala latinski nego hrvatski: Staroga Zavjeta do drugog svjetskog rata nijesmo uopće ni imali u suvremenom hrvatskom prijevodu; prvi je bio Šarićev.

A ipak je, kroz tih dvadesetak, tridesetak, ratnih i poratnih, godina, u tom pogledu, i nečujno, nastao »vacuum«, koji se danas već i posve vidljivo osjeća, i ako nam ga nitko još nije pravo protumačio. Mlađe svećenstvo jednostavno ne zna više latinski. Ne samo da nije u stanju latinski govoriti, konverzirati, pisati, nego više ni ne razumije, pravo, latinskih tekstova. Ni doktrinalno-teoloških, ni liturgijskih. I misa im, i časoslov, sve više postaju tvrd orah, a nekojima i u doslovnu smislu »terra incognita«. Ne mogu im jasno pratiti ni smisla ni slijeda: sve više im to postaje jedna vrst okultno-sakralnih formula, kojima se mogu služiti samo uz komentar, tumač, bilješke, prijevod.

To su činjenice. Još pred nekoliko godina dogodilo mi se, da sam jednom svećeniku iz pastve morao formalno, od riječi do riječi, prevoditi jedan liturgijski dekret. No to je barem bio čovjek, koji je svećeničke studije završio neredovitim putem, kao kasno zvanje. Ali zadnjih godina sve više opažam, da su u vrlo sličnoj kondiciji i mnogi mlađi svećenici, koji su studije završili posve normalno: prošli i kroz, sjemenišnu, gimnaziju, i kroz punu bogosloviju. Mlađi to ljudi sve otvorenije i sami priznaju. Počinju se već tužiti, da se uopće ne mogu više, kako treba, ni poslužiti službenim molitvenim, obrednim i skripturističkim tekstovima. Žele, zahtjevaju, da se više ni koronski kazusi ne postavljaju na latinskom. Pledirаju i za, svećenički, brevijar na narodnom jeziku: samo tako bi ga mogli, vele, moliti s korišću i razumijevanjem. Nabacuju već i mogućnost, da se liturgijski tekstovi za službu svećenicima, ako već moraju biti latinski, tiskaju dvojezično: paralelno, u dvije kolumne, u latinskom tekstu i u hrvatskom prijevodu.

Uglavnom smo, eto, i mi došli do točke, na kojoj se, još odavna, nalaze naše svećeničke kolege po zapadnim zemljama. Ni od njih nitko više čestito ne razumije latinski. I oni se nađu u neprilici i samo te bespomoćno gledaju, kad im nešto, — i najjednostavnije, — kažeš latinski. I oni trebaju prijevode i komentare. I oni bi najvoljeli, da i tihu misu, i svećenički časoslov, mole na svojim narodnim jezicima.

Ja, dakako, nijesam za to. Naprotiv, odlučno sam protiv toga. I motivirao sam to, već u više navrata: i u »Službi Božjoj«, i u đakovačkom »Vjesniku«. Bio bi to nenadoknadiv i neocjenjiv gubitak i za crkvenu znanost, i za ozbiljnu teološko-filozofsku izobrazbu klera, i za jedinstvenost, kompaktnost, povezanost, katoličkih inicijativa i nastupa u širokom katoličkom svijetu. Izgubili bismo i zajednički crkveni jezik, i zajednički način mišljenja, izražavanja, molitve.

Problem se, na dulji rok, može, po mom mišljenju, rješavati samo na jedan način: tako, da katoličko svećenstvo, po svemu svijetu, opet solidno ovlada latinštinom. A glavni faktor pri njezinoj restituciji moraju biti, to se zna, crkvene, sjemenišne, škole i zavodi. One, možda, i nose glavnu odgovornost, da smo ovako daleko došli. Njihovo je, da sada i najviše doprinesu, kako bi se situacija popravila. Valja na sjemenišnim gimnazijama reorganizirati metodu učenja latinskog jezika: posavremeniti je i modernizirati; prenijeti je, već od početka, što više na teren konverzacije i praktičnog vježbanja, a posebno baš u vezi sa sakralnim tekstovima molitava, Sv. Pisma, liturgijskih formulara i perikopa. Ali, dakako, da za to

treba imati u svakom zavodu kvalificirana latinistu, iškolovana na specijalnom zavodu u Rimu, čiji je osnutak inaugurirao papa Ivan XXIII poznatim svojim »Motu proprio«, o kojemu, dakako, naša moderna svećenička javnost mudro šuti, uza sve, teoretsko, oduševljenje za Ivanove ideje i njegov »aggiornamento«. Sustavnim radom dalo bi se tu mnogo učiniti. Metodom konverzacije stari bi, na primjer, bosanski fratri svakoga svoga đaka već u prvim godinama svoga, inače dosta primitivnog, tadanjeg školskog sistema, »probandata«, naučili fluidnoj crkvenoj latinštini, i nije im trebalo da uzdišu, kao njihovi današnji školovani potomci, za hrvatskim prijevodima misala i brevijara. A baš su mi dva mlada fratra dala neposredan povod za refleksije u ovom članku. Paralelno s tom, teoretskom, gimnazijskom obukom iz latinskoga valjalo bi, na teologijama, ponovo uvesti, za fundamentalne i tradicionalne predmete, latinske udžbenike, a profesori bi — barem oni, koji su to kadri, — morali da počnu predavati, tumačiti, ispitivati, latinski: pa makar, s početka, i s komentarima na hrvatskom. Budu li svršavali studije na rimskim, papinskim, školama, moći će to raditi bez poteškoće.

Nego, šta da se poduzme sad za sad? »Quid ad casum?« Čini mi se, da bi za to postojao posve jednostavan način. U teologijama bi trebalo, da netko, tomu dorastao, pod dodatnim, posebnim, satovima pastoralke i liturgike sustavno sa bogoslovima prijeđe sve latinske liturgijske tekstove: iz mise, psalterija, časoslova, obrednika, protumači im ih i komentira, pa i metodom diktanda. Nije toga previše. Đaci bi to zapamtili i notirali. Poznavali bi izraze; znali bi značenje riječi; ušli bi, koliko toliko, u latinsku frazeologiju. A onda bi ih, u neposrednim pripravama na ređenje, i, zajednički, molili, odnosno recitirali. A u biblijskom studiju trebalo bi što više kultivirati i prakticirati kurzivnu eksegezu, a prema latinskom tekstu Vulgata. Uz konferiranje hrvatskog prijevoda bogoslovi bi se tim, malo pomalo, uveli barem u glavne skripturističke tekstove na službenom liturgijskom jeziku. One, koji se češće citiraju i češće susreću u liturgijskim molitvama.

Nešto će se, sigurno, u tom pogledu morati i kod nas poduzeti. Pa eto jedna ideja i prijedlog!

Č.

SVEĆENIČKA SVETOST

(Refleksije za svećeničku mjesečnu duhovnu obnovu)

Nije mi ovdje nakana dokazivati, da je naša svećenička pastoralna služba nespojiva s grijehom. Ne treba gubiti vrijeme u dokazima, da je grešan svećenik upravo teški Božji bič za narod, da je on vuk u ovčarnici, koji ne spava, nego stalno nagriza i uništava ovce svoga tora. Srećom takovi su rijetke iznimke, pa o njima ne ćemo ovdje posebno govoriti.

Katoličkom svećenstvu se danas ipak općenito predbacuje, da nije našlo sebe, a to posebno važi za redovnike. Postavljaju nam pitanje: Gdje su nam srednjovjekovne sume i plodovi rascvale kršćanske znanosti. Ako ima u tome nešto istine i ako smo u tom po-